

Projekt Talking Courts na piešťanskom gymnáziu

Počas súťaženia študentov v krajskom kole Olympiády ľudských práv na Gymnázium Pierra de Coubertina v Piešťanoch 9.2.2023 krajská komisia olympiády už tradične pripravila pre sprevádzajúcich pedagógov, študentov školy i piešťanskú verejnosť cyklus odborných prednášok. V rámci projektu Talking Courts prednášal a diskutoval na tému vzťahu kvality demokracie a kompetencií súdov v rozhodovacích procesoch predseda senátu Najvyššieho správneho súdu sudca Michal Novotný. Študentky septimy Paulína Bieleschová a Eliška Rusnáková mu položili v krátkom interview pár otázok.

Na úvod nám dovoľte možno osobnejšiu otázku – kedy a prečo ste sa rozhodli byť sudcom? Bolo to rozhodnutie počas univerzitného štúdia, alebo ste mali kariéru premyslenú už predtým?

Naozaj ťažká otázka. Ja som však mal tú výhodu, že som už pred maturitou vedel, že sa chcem stať právnikom. Ale nepamätám si, či som rozmýšľal byť sudcom... Ale na vysokej škole ma to povolanie jednoducho fascinovalo. Máte totiž šancu, ak to robíte dobre, usporadúvať a riešiť konflikty pre spoločnosť. Ako keď ste lekárom, ktorému robí radosť pomáhať ľuďom. Keď svoju profesiu robí dobre a zo srdca, môže mať z nej veľkú radosť a zažívať pocit naplnenia, že sa mu podarilo nejaký problém vyriešiť. Sudca tiež vníma, že problém, ktorý tu bol, sa mu podarilo usporiadať podľa právneho systému. Samozrejme, nedeje sa to vždy k spokojnosti všetkých, ale podľa práva.

Ako ste vo Vašej prednáške spomenuli, počas socializmu v Československu tvorilo školský zákon okolo 60 paragrafov a teraz je to 160. Ako si vysvetľujete ten extenzívny nárast?

Tento príklad som uviedol sčasti ako anekdotu. Ale určite je to spôsobené aj tým, že pôvodný zákon z roku 1984 bol prijatý za socializmu a socializmus mal veľmi silnú tendenciu zjednodušovať. Tých 60 paragrafov bolo samozrejme málo, preto neskôr v nich boli opravované úplne základné veci a ministerstvo následne vydávalo k nim ďalšie vyhlášky. Spoločnosť je dnes oveľa komplexnejšia a vzťahy sú veľmi štruktúrované. To, čo bolo v minulosti považované za normálne, triviálne veci, napríklad, ak ste sa počas hodiny s niečím hrali, tak vám to učiteľ zobral a vrátil na konci hodiny, to bolo spoločensky akceptované. Bolo to akosi normou a nikto sa nestážoval. Dnes sa niektorí študenti začínú odvolávať na vlastnicke právo, čo zrazu generuje viacero problémových situácií.

Ešte otázka v súvislosti s vašou prednáškou - jedna z diskutujúcich uviedla, že pani prezidentka aktívne využíva právo veta a často vracia pripomienkované návrhy zákonov späť do parlamentu s odôvodnením, že sú protiústavné. Ako je možné, že si to poslanci v parlamente nevšimnú, že nepostrehnú protiústavnosť návrhu zákona?

Ťažko povedať, lebo to nie je vec, ktorú súdnictvo priamo rieši. Ono totiž nie je vždy jasné, či je zákon neústavný. Keď si noviny prelistujete tak vidíte, že kde-kto prehlasuje, že toto je protiústavné, tamto je neústavné a nakoniec sa môže ukázať, že to nie je pravda a neústavné je len jedno z toho. Nie je úplne spravodlivé hovoriť, ako to nemôžu počas legislatívnej aktivity zaznamenať, keď to nie sú veci, ktoré by boli jednoznačne zjavné. V komplexnejších témach, napríklad práva rodičov, práva detí, ktorých zákony sú aj v ústave upravené len rámcovo, tam je ťažšie predpokladať ich protiústavnosť. Ďalšia vec je, že niekedy aj ústavný súd posunie judikatúru. Napríklad nedávna udalosť, keď pani prezidentka namietala, že počas procesu

prijímania návrhu zákona poslanci postupovali príliš rýchlo. Ústavný súd už dlhšie tvrdil, že proces prijímania zákonov môže byť dôvodom neústavnosti iba vo veľmi zriedkavých prípadoch. Ale podľa posledného nálezu sa zdá, že mierne posunul v tejto veci judikatúru, čiže už to nie je také zriedkavé. Samozrejme je to prirodzený proces, lebo aj judikatúra sa vyvíja. Práve preto nemusia poslanci dopredu vedieť, že zákon neprejde posudzovaním ústavného súdu.

Teda teoreticky by mohol inštitút prezidenta namietať každý návrh zákona na ústavnom súde a tipovať, či sa procesom prijatia nestane protiústavným?

Presne v tom je to čaro. Čisto právne máte pravdu, ale jedna vec je právna rovina a druhá vec je politická rovina. Prezidentka tiež nežije v politickom vzduchoprázdne a keby podávala každý zákon na Ústavný súd SR, politicky by jej parlament neustále vyčítal, že blokuje reformy a potrebné zákony. Právne túto možnosť však vždy má, ale v praktickej rovine častokrát nie. Aj vy by ste teoreticky mohli chodiť po celej republike a žalovať hocikoho za čokoľvek, ale nerobíte to.

Čo by podľa Vás pomohlo vylepšiť dôveru občanov v systém súdnictva na Slovensku?

Ja na to nemám jednoznačnú odpoveď. Podľa mňa totiž cesta spočíva v úsilí navzájom chápať svoje pozície, v ochote počúvať sa a porozumieť si. Všetci sa príliš opevňujeme na svojich barikádach, akoby sme neboli ochotní počúvať toho druhého. Automaticky za tým vidíme niečo iné, keď s niekým nesúhlasíme, cítime sa ohrozený. Pozeráme sa len do toho svojho tábora, čím sa utvrdzujeme, že práve my máme pravdu. A to je presne to, čo sa podľa mňa teraz deje s justíciou. Obe skupiny (obyčajní ľudia a sudcovia) neustále sami seba utvrdzujú, že majú pravdu. Podľa mňa je cestou s pokorou sa pokúsiť chápať druhú stranu, aké dôvody ju vedú k inému postojú a hodnotám? Možno sú to rozumné a pochopiteľné dôvody.

Možno to tak ľudia vnímajú aj preto, lebo vás sudcov vidia ako autoritu, ako nadľudí voči ktorým sa chcú vymedziť.

To je presne to, čo je obrovská chyba. A teraz nemyslím podpichovanie sudcov a práce súdov, ale považovanie sudcov za nadľudí. Ja som momentálne o nejakých 23 rokov starší ako vy, ale keď som bol vo vašom veku, tak som bol presne taký istý ako vy. Chodil som do normálnej školy, vyrástol som z úplne obyčajných pomerov ako väčšina sudcov. Tak, ako niekto na ceste usmerňuje dopravu, ako niekto učí vás, tak niekto rieši spory – normálny človek so všetkými svojimi chybami. Keď v sudcovi vidia nadčloveka, ktorý sa nikdy nemýli a na súde rozhodne nezmyselne, tak si myslia, že za tým musí byť niečo horšie. Aj on sa môže pomýliť, alebo neporozumieť veci. Nie je to ospravedlňovanie, len vysvetlenie, že sudcovia sú úplne normálni ľudia. Sudca najvyššieho amerického súdu povedal, že vo väčšine prípadov je omnoho dôležitejšie, aby spor bol rozhodnutý, než to, aby bol rozhodnutý správne. Podstatné je, že v momente, keď sa rozhodne spor, tak možno ostane pocit nespravodlivosti, ale ten spor tu už nie je. Povedalo sa, že takto to je a ide sa ďalej. Možno je spor rozhodnutý zle, je ale dôležité, aby sme rešpektovali ten samotný fakt, že rozhodovanie sporov tu je, že ho sudcovia robia, a že to zatiaľ nevie byť inak. Možno, že raz umelá inteligencia bude vedieť aj to, ale ja o tejto jej kompetencii pochybujem.

Pán sudca, želáme Vám vo Vašej práci veľa správnych a spravodlivých rozhodnutí a všetko dobré aj v súkromnom živote. Ďakujeme za Váš čas.

Paulína Bieleschová/Eliška Rusnáková, septima